

Meeliften tegengaan

ITBE – OD / Universiteit Twente

Doc 06 - 01

Auteur: H.J. Roossink

1 Inleiding

Als je docenten vraagt of ze wel eens last hebben van 'meeliftgedrag van studenten', dan blijkt doorgaans dat ze termen als meeliften en meeliftgedrag kennen en het antwoord is in veel gevallen dat ze er last van hebben. Meeliften wordt wel als volgt omschreven.

Van meeliften is sprake als een student - ten koste van groepsleden - bewust geen enkele of slechts een minimale bijdrage levert aan opdrachten die door een groep uitgevoerd moeten worden, terwijl betrokkene wel profiteert van een positieve beoordeling van het groepsproduct of van de groepsevaluatie.

De bedoeling van dit artikel is om heel in het kort enkele suggesties te geven om meeliften tegen te gaan. Om te beginnen wordt opgemerkt dat er onderwijssituaties zijn waarin meeliften helemaal niet mogelijk is en dat docenten voor zulke situaties kunnen kiezen. Daarna worden suggesties gegeven om meeliften tegen te gaan (par. 3) in de situaties, waarin wel het gevaar van meeliften wel bestaat.

Twee kenmerken halen we uit de omschrijving van het meeliften:

- Er wordt gewerkt met groepsopdrachten
- De groepsopdrachten worden beoordeeld.

Dat zegt iets over de onderwijssituaties die gevoelig zijn voor meeliften. In de nu volgende tabel wordt een viertal situaties omschreven, die niet alle gevoelig zijn voor meeliften (zie de rechter kolom)

Tabel 1: Te onderscheiden onderwijssituaties in verband met het risico van meeliften

Situatie	Soort opdracht individueel/groeps	Doel van de opdracht a oefening, b oefening & beoordeling, c beoordeling	Bestaat meelift- risico? nee/ja (mate van)
1	Individueel	Niet ingevuld	nee
2	Groeps	oefening	nee
3	Groeps	Oefening en beoordeling gecombineerd	ja
4	groeps	Beoordeling apart (tentamensituatie)	ja, wel enig risico

In situatie 1 is geen sprake van meeliften omdat er individueel gewerkt wordt en in situatie 2 bestaat ook geen risico tot meeliften omdat er alleen geoefend (niet beoordeeld) wordt.

Situatie 3 komt in de onderwijspraktijk nogal eens voor. Studenten oefenen met behulp van een groepsopdracht; de manier waarop ze de opdracht uitvoeren en het resultaat ervan worden beoordeeld met een cijfer dat meetelt. Er is risico van meeliften. In het vervolg van dit artikel gaat het vooral over deze situatie.

In situatie 4 wordt een groepsopdracht beoordeeld onder tentamencondities. Tijdens de opdracht zijn (één of twee beoordelaars) aanwezig. Zowel de aanpak als het resultaat worden beoordeeld. Tijdens de opdracht wordt daartoe geobserveerd, worden vragen gesteld en kan navraag gedaan worden over de aanpak. Ieders bijdrage wordt vastgesteld.

Situatie 3 wordt - zoals gezegd - veel toegepast in de onderwijspraktijk. De vraag is of dat terecht is. De vraag kan gesteld worden of een oefen-groepsopdracht (situatie 3) mee mag tellen voor een cijfer. Het antwoord luidt nee, omdat het geleerde pas vastgesteld kan worden als het leren (oefenen) afgerond is. In dit artikel gaat het echter niet over deze vraag. Het gaat alleen over het tegengaan van meeliften. Een docent zou meeliften tegen kunnen gaan door te kiezen voor een cursusopzet waarin meeliften niet mogelijk is (bijvoorbeeld situatie 2 in plaats van 3). Hiermee is meteen de belangrijkste suggestie gegeven voor het tegengaan van meeliften, nl. "zorg dat oefensituaties in het onderwijs niet tegelijkertijd gebruikt worden om studenten te beoordelen, doe de beoordeling apart en achteraf". Terugkoppeling (begeleiding van studenten) is in zo'n situatie uiteraard toegestaan en aan te bevelen. Omdat situatie 3 in de onderwijspraktijk zo vaak voorkomt geven we hierna ook suggesties tegen het meeliften in situatie 3.

De vraag is of het optreden van meeliften ook afhangt van de studenten en met name van hun studiemotivatie, hun studiegewoontes, hun opvattingen over het volgen van en deelnemen aan onderwijs. We gaan ervan uit dat studenten hierin nogal verschillen van elkaar. Studenten kunnen bij hun studie een zakelijk uitgangspunt hebben, waarmee zij niet wereldvreemd zijn omdat ze handelen zoals er in onze maatschappij gehandeld wordt. Als zij in een project goedkoop (weinig studie-inspanning) aan studiepunten kunnen komen doen ze dat. Je komt immers altijd tijd te kort. Je doet je project met medestudenten. Doen zij weinig, dan krijg jij het erbij. Dat moet je voorkomen en eventueel draai je de situatie om. Het project doe je om te leren, maar nog net iets belangrijker is het binnenhalen van de studiepunten.

Ook zullen er studenten met – wat we noemen – een idealistisch uitgangspunt zijn. In een realistisch opgezet project streven ze ernaar dat ze evenveel doen als hun medestudenten, omdat ieder afzonderlijk ervan moet leren. Het is onredelijk en een beetje asociaal als je niet doet wat in het project van je verlangd wordt en anderen ervoor laat opdraaien.

2 Over groepsbeoordeling en meeliften

Een beoordeling is per definitie individueel, want het gaat om vermogens/kunnen/weten/-competenties van een student. Niet om de totale productiviteit (of het kunnen) van een groep. Een te beoordelen vaardigheid/competentie zou kunnen zijn 'het in een groep tot stand kunnen brengen van een goed projectresultaat op basis van een opdracht in het eigen vakgebied'.

Dit is zeer moeilijk te toetsen. Over de toetssituatie (zie situatie 4 in tabel 1) is te zeggen dat het een situatie is waarin een groep personen iets produceert en waarbij de inbreng van de te toetsen persoon zichtbaar gemaakt wordt.

3 Redenen van meeliften en suggesties om meeliften tegen te gaan

Er zijn verschillende redenen voor het optreden van meeliften. De redenen van meeliften bepalen hoe het tegen te gaan is. We beperken ons tot de tien belangrijkste redenen van meeliften en geven per reden aan hoe het meeliften het beste tegen te gaan is.

Redenen voor meeliften/hoe meeliften tegengaan:

1 Reden:

Het dilemma van studeren vanuit intrinsieke motivatie (belangstelling voor het vak) en studeren vanuit een volledig zakelijk en doelgericht oogmerk (ook wel extrinsieke motivatie genoemd).

Een student kan het ene moment zeer gemotiveerd zijn om te studeren en het andere moment merken dat de eigen motivatie tot vrijwel nul gedaald is en desondanks – vanuit een zakelijk gezichtspunt – gewoon studiepunten willen halen. In onderwijs voor een grote groep studenten kunnen we ervan uitgaan dat er verschillen zijn tussen de studenten qua intrinsieke en extrinsieke motivatie. Misschien staat niet iedere student op ieder moment te springen om zijn/haar aandeel in een studieopdracht zo optimaal mogelijk uit te voeren.

Tegengaan:

Onderwijs praktisch organiseren.

Ga ervan uit dat niet alle studenten 100 % intrinsiek gemotiveerd zijn. Verstrek duidelijk omschreven opdrachten, waarbij een gewenste uitvoering vastgelegd is. Geef aan hoe taken verdeeld kunnen worden.

2 Reden:

Diagnostisch (=begeleidend) toetsen en certificerend toetsen (=toetsen voor een cijfer) lopen door elkaar; afwezigheid van afzonderlijke certificerende toetsing.

Onder de certificerende toetsing verstaan we de beoordeling van het kennen en kunnen van een student die onderwijs gevolgd heeft. Het gaat dus om het gewone toekennen van cijfers in verband met de toekenning van studiepunten. Diagnostisch toetsen is het geven van terugkoppeling (=begeleiding) tijdens het maken van opdrachten in het onderwijs. Op basis van een diagnose krijgt een student aanwijzingen ter correctie en suggesties hoe verder te gaan.

Tegengaan:

Maak een duidelijk onderscheid tussen certificerende en diagnostisch toetsing. Pas deze vormen van toetsing niet toe op dezelfde opdracht. Als studenten nog met de oefenopdrachten bezig zijn kan wel begeleid worden, maar nog niet een cijfer toegekend worden. Dat kan pas na het oefenen (=nadat de student geleerd heeft wat geleerd moest worden). Zorg wel op goede momenten voor certificerende toetsmomenten in de opleiding. Een meeliftende student loopt het risico in een certificerende toets achteraf door de mand te vallen (anders gezegd: meeliften wordt erdoor beperkt).

3 Reden:

Vaag geformuleerde opdrachten en slecht geformuleerde taken van projectdeelnemers

Tegengaan:

Formuleer de opdrachten helder en specificeer de taken van de deelnemers goed.

4 Reden:

Een groepscijfer wordt blind gegeven, met andere woorden: individuele prestaties worden niet zichtbaar gemaakt

Tegengaan:

Zorg dat individuele prestaties van studenten zichtbaar zijn, door middel van observatie, het laten verantwoorden van de al verrichte projecttaken, logboek bijhouden.

5 Reden:

Studenten beschikken niet over de volgende (belangrijke) projectvaardigheid: het elkaar aanspreken op een verantwoordelijke taakuitvoering

Tegengaan:

Training van docenten – studenten: om studenten te leren hoe je elkaar aanspreekt op ‘een individuele taakuitvoering op basis van planning en afspraken’

6 Reden:

Geen of te late begeleiding (door docent) van de projectwerkzaamheden

Tegengaan:

Begeleiding (docent) is nodig, en op het goede moment (zodat inactiviteit nog bij te sturen is)

7 Reden:

Afwezigheid van een notitie over 'wanneer sprake is van meeliftgedrag'; anders gezegd: afwezigheid van een norm voor wat wel/niet meeliften is.

Tegengaan:

Aan te bevelen is om voor een studierichting een notitie beschikbaar te hebben waarin gemaakte afspraken over meeliften staan: 1 wanneer studentengedrag in de categorie meeliftgedrag valt, 2 wanneer een docent geacht wordt in te grijpen bij een vermoeden van meeliften.

Toelichting:

De grens is niet altijd scherp te trekken; via zo'n notitie kan een vaste lijn min of meer aangehouden worden; de bedoeling is dat docenten alle op dezelfde manier (en even snel) reageren op meeliften

8 Reden:

Een geschikt tijdstip voor het bijsturen van inactiviteit (meeliften) is door de docenten niet met elkaar afgesproken

Tegengaan:

Bepaal de evaluatie-/verantwoord-momenten (bijvoorbeeld projectplanning of halverwege het project), zodat docenten weten wanneer ze contact moeten hebben met de werkgroepen (zie ook 6)

9 Reden:

Een goede organisatie van het tegengaan van meeliften is afwezig, zowel wat de taak van de studenten betreft als van de docenten.

Tegengaan:

Organiseer dat studenten elkaar corrigeren, maar lukt dat niet: melden bij de docent, deze pakt het in de groep tactisch maar wel dwingend aan en maakt (in de groep) nieuwe afspraken met de meelifter

10 Reden:

Groep te groot.

In groepen van acht personen is het risico van meeliften groter dan in groepen van drie.

Tegengaan:

Kies de goede groeps grootte.

In dit artikel is gekozen voor een korte opsomming van mogelijke acties om het meeliften tegen te gaan. Deze zijn steeds gekoppeld aan een mogelijke oorzaak van het meeliften. Op bijzondere situaties en omstandigheden wordt niet ingegaan. Als docent kunt u het beste vaststellen welke situatie in uw onderwijs van toepassing is. Hopelijk geven deze suggesties een eerste aanzet om in de eigen onderwijssituatie precies de goede acties te kiezen.